ఆజ్ఞాధిక్కారం

దట్టమయిన కీకారణ్యంలో కార్చిచ్చు ప్రజ్వలించినట్టు, పరిహాసపురం రాజవీధిలో వసంత సంధ్యా కాంతి ఉరకలువేస్తూ పరుగులు పెట్టింది. క్రమక్రమంగా మరికొంతసేపటికి సంజ చీకటి నలువైపులా అలముకున్నది.

ఆనాడా నగరంలో ఒక మహోత్సవం జరుగుతూంది. సరోవరాలతో, ఉద్యానవనాలతో, పెద్ద పెద్ద భవనాలతో పరిహాసపుర నిర్మాణం పూర్తి చేయించి, కాశ్మీరాధిపతి లలితాదిత్య చక్రవర్తి దాని మధ్యభాగంలో పరిహాస కేశవ దేవాలయం నిర్మించాడు. ఒక శుభముహూర్తంలో సంప్రదాయబద్ధంగా దానికి సంప్రోక్షణ మహోత్సవం జరిపించాడు.

ఆ మహోత్సవానంతరం ఆ దేవళాని కెదురుగా ఒక విశాలసౌధం పై అంతస్తులో పైడిగద్దె పై విశ్రమించి, కన్నార్పకుండా ఆ దేవాలయం శిల్పాల సొగసు పరిశీలిస్తున్నాడు. మధ్యమధ్య మైమరిపించే మధుర ద్రాక్షామద్యం సేవిస్తున్నాడు. అతని కొంత వెనకభాగంలో ప్రధానమంత్రి మిత్రశర్మ వేరొక సుఖాసనంపై కూర్చున్నాడు. పరిచారికా పరిచారకులు అనుక్షణము ఆజ్ఞలకోసం నిరీక్షిస్తూ శిరస్సులపై దోసిళులొగ్గి నిలుచున్నారు.

అంతలోనే ఒక పరిచారిక ఒయ్యారంగా వంగి, శిరస్సుకించుక వంచుకుని బంగారు పానపాత్రికనిండా మాటిమాటికి మందారంవంటి ద్రాక్షామదిర పూరించింది.

ఆ మహానగరంవైపు, ఆ దేవళంవైపు చూస్తుంటే లలితాదిత్యుని కపూర్వోల్లాసం కలిగింది. తన కాశ్మీర సామ్రాజ్యంలో మరి సాటిలేని పరిహాస మహానగరము, దానిమధ్యన పరిహాస కేశవ దేవాలయము దివ్య శిల్పాలతో తీర్చిదిద్దడం నాటికి పూర్తి అయింది కదా అని అతని కెంతయినా ఆనందం కలిగింది. శరీరం గగుర్పొడిచింది.

పరిహాస కేశవస్వామి ప్రతిమ తళతళలాడే వెండితో రూపొందించిన అపూర్వ శిల్పవైభవము! ఆ దైవతం పెదవులపై చిరునవ్వు భక్తుల కందరికీ ఆప్యాయతతో అభయం ప్రసాదిస్తున్నట్టు మెరుస్తుంది. దానివైపు చూచినంతలోనే వారొక్కొక్కరు తమ దైనందిన దుర్భర దుఃఖాలన్ని విస్మరిస్తారు! పరిహాసపురంమధ్యలో ప్రతిష్ఠించినందువల్లనే ఆ దైవాని కా పేరేర్పడింది! అది సార్థక నామధేయమే అయింది!

దేవేంద్రుని రాజధాని అమరావతినే పరిహసించగల శిల్పవైభవంతో విరాజిల్లుతున్నందువల్లనే లలితాదిత్య సార్వభౌము డా నగరానికి పరిహాసపురమని విచిత్రమయిన పేరు పెట్టాడు.

తా నా విధంగా కొంగ్రొత్తగా నిర్మింపజేయించిన పరిహాసపురం రాజవీథిలో సిరిసంపదలతో, పిల్లలతో, పాపలతో కలకలలాడుతూ హాయిగా విహరిస్తున్న పౌరుల వైపు చూడగానే లలితాదిత్య సార్వభౌముని హృదయం పట్టరాని గర్వావేశంతో పరవళ్ళు తొక్కింది. తిరిగి వేరొక మద్యపాత్ర అందుకుని దానిలో గల మధువంతా ఒకే ఒక గుక్కలో తాగివేశాడు!

రాజతరంగిణి కథ

అమృతావతరణమ్

చిట్టిప్రోలు కృష్ణమూర్తి

అదిగదిగో! నాగార్జునాచార్య హృదయ సా
గరమందు తొలకు నగ్గలమౌ కృపారసము
నిడుదకన్నులవెంట వెడలి తెన్నుపొరల
తడిపి గుండెల పరీతాపమ్ము లడిపినది

అదిగదిగో! యా నిర్మలాంబువుల గలగలలు
స్వప్నవీధుల విరిసి విబుధ జగతిని మెరసి
జాహ్నవి విధుని సువిశాల నేత్రాబ్జముల
చెమరుచు పిలిచినవి మిలమిలలు చెలిచెలి

సిరులు చెలఁగొందు ఇందిర కదాబ్జాతమున
నిర్గతములైన యా నీటితరగలవెంట
నృత్యములు సేయు నిందిర శుభంకరముగా
స్వర్ణకింకిణుల సవ్వడులు సందడి సేయు

ఒకటి దక్షిణ దిశకు ఒకటి ఉత్తర దిశకు
సారజలములతోడ సారణులు సాగినవి
దక్షిణోత్తర దిగంతరసీమలను ప్రేమ
కట్టి శక్యామరాక్షసి గుండె లాగినవి

లగేత్త శ్రామికుల అంగముల రాలు నొ
క్కొక్క స్వేదబిందు వొక్కొక్క ఉపలఖండమ్మై
లపితరిల్లిన యమ్మహాకుడ్యమును జూచి
అప్పర్యపడి నిల్చినది కృష్ణవేణమ్మ

ఆ దైవనిర్మితంబైన సాగర మెదో
ఉప్పునీటి కరవు ఉప్పెనల కాకరము
ఈ నరవి నిర్మితంబైన సాగరమొ జీ
వామృత తరంగముల కాకరము శ్రీకరము

కల్లోలములు లేక ఉల్ల మలరించు ఈ
అమృతసాగరముపై హాయిగా సవళింప
క్షీరాబ్ధి విడనాడి శ్రీదేవితో గూడి
శ్రీ మహావిష్ణు వదె చేరవచ్చినవాడు

ఈ సాగరమ్ముకడ దిమ్మకొని మునుసాగు
ప్రతి నీటిచుక్క ఒక రతనాల కుప్పవ్వ
నిలిచి పొలుపొంద మన తెలుగు మాగాణమ్ము
భారతావనికెల్ల భాగ్యకేంద్రమ్మౌను

ముక్కోటి ఆంధ్రుల తపోదీక్ష ఫలియించి
కనికరించెను ఇంత కాలమ్మునకు దైవ
మింటింటి కొక కామగవినే ప్రసాదించు నిక
ఇంటింటి కొక కల్పవృక్షమునె మొలిపించు

ఈ కృష్ణ దరిని మున్నెన్నడో ఒక విజయ
పురి పొల్చెనట భాగ్యములకు భోగ్యమ్ముగా
ఈ కృష్ణ నీరు స్పృశియించినంతటి మేర
పొల్చు నిక ప్రతిపదమ్మున విజయపురు లెన్నో

ఈ సాగరమున పొంగెత్తు నిర్భంగ రం
గత్తరంగ మృదంగ క్రమక్వణమ్ము లవి
తెలుగు గుండెల నర్తకలితమ్ములై వెలయు
లలిత రసగీతికల లయలై విడంబింప ★

అతని దృష్టి తన కొకింత వెనకవైపున కూర్చున్న మిత్రశర్మమీదికి హేలగా పారాడింది. అత డది గ్రహించుకుని శీఘ్రమే నెన్నుదుటిపై దోసిలికట్టి నిలుచున్నాడు. చక్రవర్తి సంతోష గర్వాతిశయాల పారవశ్యంతో కన్ను లరమోడ్చి ప్రశ్నించాడు.

"అయితే, మొత్తంమీద ఎలాగున్న దంటారు మన పరిహాస మహానగరం?"

"సార్వభౌమా, వేరుగా నేను తమ దివ్యచిత్తానికి తేవలసిం దేమి ఉన్నది? అమరాధిపతి రాజధాని ఆ అమరావతినే వెక్కిరించి వేళాకోళం చెయ్యడమేకాదు, కాలి కొనగోటితో తంతున్నట్టున్నది! ఇలాగ మన పట్టణాన్ని గురించి వేనోళ్ళ కొనియాడినా, బాగా అక్కువచేసి చెప్పినట్టే అవుతుంది!"

అదే తరుణంలో ఎదురుగా ఇంచుమించుగా ఒక క్రోశంటూరంలో మిణుకుమిణుకుమని మెరుస్తున్న దీపాలతో ప్రవరనగరం చక్రవర్తి కన్నెదుట గోచరించింది. అది మహా ధర్మశాలి అని పేరు పొందిన ప్రాచీన కాశ్మీర చక్రవర్తి ప్రవరసేనుడు నిర్మించిన సువిశాల నగరం. శిల్పవైభవంతో దానినికూడా అధఃకరించాలన్న సంకల్పంతోనే లలితాదిత్యుడా పరిహాసపురం నిర్మించాడు. కాని ఆ వ్యవహారంలో అతని మనస్సులో ఓరని మథన వెలరేగింది.

"అది సరేగాని, ప్రవరపుర పరిహాస నగరాలలో అన్నివిధాల ఏ పట్టణం గొప్పగా ఉన్నదంటారు?"

ప్రధానామాత్యునికి దెక్కునట్టినంత పని అయింది. బాగా ఆలోచనలో పడ్డాడు. సామాన్య మానవులకే కొద్దో గొప్పో అహంకారం ఉండిఖీరుతుంది. ఆపైన లలితాదిత్యుడు కాశ్మీర సార్వభౌముడు! తన అత్యద్భుత పరాక్రమశక్తితో కాశ్మీర పరిసర దేశాలేకాక ఇంకా ఆర్యావర్తంలో పలు ప్రాంతాలు, రాజ్యాలు జయించిన శౌర్యశాలి! ఆపైన అనేక ధర్మకార్యా లాచరించానన్న దురహంకారంతో పట్టపగ్గాలే లేకుండా ఉన్నాడు! అతని అభిప్రాయాని కెదురుచెప్పడాని కెవ్వరు సాహసించరు! ఆపైన మితిమీరిన మద్యపానంతో మరింతగా వెఱ్ఱిమరిచినట్టున్నాడు!

లలితాదిత్య చక్రవర్తి బాగా మసితనంలో రత్న కంబళంమీద సొకుతూ పొరాడుతున్నప్పుడు దాసదాసీ లెవరినయినా చూచి, నోరు తెరిచి, బోసినవ్వు చిలకరించగానే అంతఃపుర ప్రధాన పరిచారిక ఆ దాసదాసీలకు విరివిగా బంగారు దీనారాలు బహూకరించేది! కాబోయే కాశ్మీర సార్వభౌముని అనుగ్రహదృష్టి, చిరునవ్వు బహుమతిప్రదానం జరగకుండా వ్యర్థం కారాదని అంతఃపుర మర్యాద. కనుకనే ఆ పరిచారిక శీఘ్రంగా బహుమానా లందించేది! అటువంటి వ్యక్తి అంతర్యంలో ఏమున్నదో ఎవ్వరి కెరుక? ప్రవరపురమే గొప్పగా ఉన్నదంటే ఏమి తప్పో! లేక పరిహాసపురమే గొప్పగా ఉన్నదంటే ఏమి అపరాధమో!

ఒకవేళ ప్రవరపురమే పరిహాసనగరంకన్న అన్ని విధాల గొప్పగా ఉన్నదని ప్రశంసిస్తే, తాను నిర్మించిన పట్టణాని కది ఒక గొప్ప అవమానంగా భావించి,

పి. గణపతిశాస్త్రి

గొప్ప అధికారాలలో ఉన్నవారు తమ మాట లెదురాడడం సహించరు. తాము పట్టిన కుందేళ్ళకి మూడె కాళ్ళని కూర్చుంటారు. ఒక్కొక్కప్పుడు అటువంటివారి ఆజ్ఞ ప్రాణాంతకంగా పరిణమిస్తుంది. వారి నెదిరించడానికి ఎంతయినా గుండె నిబ్బరంకావాలి. ప్రాణాలయినా ఎదురొడ్డి నిలబడాలి. అయితే ఆ జాతి మనుష్యులు చాలా అరుదు. కాని వారే ధీరులు.

చక్రవర్తి ఒళ్ళెరగని ఆగ్రహావేశంతో కళ్ళు మూసుకుని మీద విరుచుకుపడగలరేమో!

నిజానికి మిత్రశర్మ దృష్టిలో పురాతనకాలంలో నిర్మించిన ప్రవరనగరమే పరిహాసపురంకన్న అన్ని విధాల గొప్పగా ఉన్నదని అనిపించింది. 'అయినా ప్రభు వర్యుల నానందపరచడంకోసం పరిహాసపురమే గొప్పగా ఉన్నదని చెబితేనో' అనుకున్నాడు. అంతలోనే అతనికి కొంచెం బెదురు పట్టుకుంది.

'చక్రవర్తి ఒకవేళ "ఆత్రేరి! మా వంశంలో ప్రాచీన సార్వభౌములు, అపర ధర్మమూర్తి అయిన ప్రవరసేనులు నిర్మించిన పట్టణంకన్న మేము కట్టిన నగరమే గొప్పగా ఉన్నదని ఇచ్చకాలాడతావా? ఇది మా కెంతటి తలవంపు! ఇలా గనడానికి మీకెంతటి కండ కావరం తలకెక్కింది?" అని చండ్రనిప్పులే చెరిగి పొస్తారేమో' అని ఆందోళనపడ్డాడు.

అసలే కాశ్మీరాధిపతి మహాచక్రవర్తి! ఆపైన దురహంకారి! ఆపైన మద్యపాన ప్రమత్తతతో అటు ఇటు ఊగిపోతున్నారు! 'అసలే కోతి! ఆపైన ఈతకల్లు బాగా పట్టించింది! ఆపైన తేలు కుట్టింది! ఇక చెప్పాలా దాని వైభవం!' అన్నట్టుంది ఈ వ్యవహారం అంతాను. 'ఆహా! ఈ ప్రభుసేవ ఎంతటి విస్ఫులింగాల మీద నడక!' అని లోలోపలే ఒక నిట్టూర్పు విడిచి పెట్టాడు ప్రధానామాత్యుడు.

ఇటువంటి విషమ సంధిలో లేనిపోని బెడద నెత్తి మీదికి తెచ్చిపెట్టుకోవడం ఎందుకనుకుని, ఆ తార తమ్య పరీక్ష తనకు తలకుమించిన పని అన్నట్టు ముఖం పెట్టి, ఒక అమాయికమయిన చిరునవ్వు చిలకరించాడు. అంతేగాని దాని కేవిధంగాను ప్రతిసమాధానం చెప్పలేదు. అంతలోనే లలితాదిత్య చక్రవర్తి మరొక మదిరాపాత్ర అంతా గొంతులో గుమ్మరించుకున్నాడు. చింతనిప్పుల్లా మెరుస్తున్న కళ్ళతో గుడ్లురిమి చూచి దుర్భర క్రోధావేశంతో విరుచుకుపడ్డాడు.

"ఏం? మా ప్రశ్న మీ దివ్యచిత్తానికి కింకా హత్తుకోలేదా?"

ఆ ఎత్తిపొడుపుతో మిత్రశర్మ అదిరిపడ్డాడు! అత్యంత వినయవిధేయతలతో దోసిలికట్టి విన్నవించాడు.

"ప్రభూ, ఈ మహానగరాల తారతమ్య పరీక్షకు నే నెంతటివాణ్ణి! ఎఱ్ఱ తెల్ల తామరపువ్వుల్లో ఏది

విక్కున పోగనంగనో ఇవాలిత్తంగా నిర్మించగల వాత్త లెవ్వరున్నారు!"

"ఏమిటేమిటి? వేస్త లెవ్వరు లేరా! అలాగా! మీకు తెలిసినా ఏమి తెలియనట్టు నటిస్తున్నారా? మీ ఆంతర్యం నే నాపాటి గ్రహించలేననుకున్నారా? ఆ ఊహాతీతంగా కట్టించిన మీ ప్రవరపురం [illegible] స్పష్టంగా బయటపెట్టండి!"

తిరిగి మరింత గట్టిగా గొంతెత్తి గర్జించాడు చక్రవర్తి. మిత్రశర్మ కిక తోచక అలాగే [illegible]. ఏదో ఒక దారి తొక్కక తప్పదని నిర్ణయించుకున్నాడు.

"కాశ్మీర సార్వభౌమా! తాము నిర్మించిన ప్రవరపురం కారిగోటితోనైనా ఆ అమరావతి అలకాపురికి [illegible]! సందేహం లేదు! . . . అయితే . . ."

"అయితే?"

మరింత గట్టిగా గొంతెత్తి గర్జించాడు లలితాదిత్యుడు.

దానితో మిత్రశర్మ మాట తడబడింది. ముచ్చెమటలు పోశాయి. ఎలాగో అలాగ అతి కష్టంమీద తాను ప్రక్రమించిన వాక్యం నీళ్ళునములుతూ ముగించాడు.

"అయితే అపర ధర్మమూర్తి ప్రవరసేనులు నిర్మించిన పట్టణం బహు పురాతనమయింది. అయినా ఎంత విశాలమయింది. దానిలో మహనీయ దేవాలయా లెన్నెన్నో ఉన్నాయి. కనక, తాము కట్టించిన పట్టణంకన్న చూపువానికి అదే గొప్పదని నా నమ్మిక. విజ్ఞులందరి నోట ఇదే మాట వినవస్తున్నది. ఒకవేళ నేనుగాని పొరబడితే మన్నించవలసిందని ప్రార్థన."

"ఏమిటేమిటి? మన పట్టణంకన్న ప్రవరపురమే గొప్పదా?"

ఒక్కసారిగా ఆగ్రహావేశంతో విరుచుకుపడ్డాడు చక్రవర్తి. మిత్రశర్మ నోరు పెగలలేదు. అతి కష్టంమీద అదే మాట అస్పష్టంగా నసిగాడు.

"చిత్తం! చిత్తం! నా అల్పబుద్ధికి అలాగే స్ఫురించింది! అపరాధమనిపిస్తే మన్నించండి!"

"అయితే ఆ ప్రవరపురానికి తక్షణమే నిప్పుపెట్టించి దగ్ధభూమిగా మార్చివెయ్యండి!"

ఒక్కమారుగా పెళపెళమని ఉరిమాడు చక్రవర్తి. నిలువునా నిర్ఘాంతపడ్డాడు మిత్రశర్మ. అతని ఆంతర్యంలో ఆలోచన లొక్కక్షణంలో మెరుపుల్లాగ మాయమైపోయాయి. 'ఆహా! ఎప్పుడు దుష్కార్యాల మాటే తలపెట్టని చక్రవర్తి ఈమధ్య మితిమీరిన మద్యపానంతో ఎంతటి దుష్కార్యానికి ఒడిగడుతున్నారు! అయిన లోలోపలి ఆలోచన తెలిపితుంటే [illegible] ప్రవరనగరంకన్న చిన్నగా ఉన్నదని [illegible] ఎక్కిరించే [illegible]! అయితే ఇప్పు డంతా చెయ్యిదాటిపోయింది! ఇక ఇప్పు డేమిటి కర్తవ్యం!' అని లిప్తకాలం విరామంత పడ్డాడు.

అంతలోనే చక్రవర్తి గొంతు అతని చెవిలో పడిన పెనుపిడుగులా ప్రతిధ్వనించింది.

"ఎందు కలాగ నీళ్ళునములుతున్నారు! వెనువెంటనే వెళ్ళి ప్రవరపురం నిశ్శేషంగా నిర్దహించి నేలమట్టం చేయించండి!"

చక్రవర్తి వేరొక పానపాత్ర గొంతులో గుమ్మరించుకున్నాడు. అదే క్షణంలో మిత్రశర్మ అందుకున్నాడు.

"ధర్మమూర్తీ! [illegible] కొంతమాత్రం [illegible] నిప్పు పెట్టించడం ధర్మంకాదు! . . ఇసుంత నా [illegible] గించండి!"

"ఆ! ఆ! ఏమిటేమిటి? నాకే ధర్మాధర్మములు చెప్పే [illegible] వాడివా!"

[illegible] వేరొక మద్యపాత్ర అందుకొని గొంతులో గుమ్మరించుకుని [illegible]!

[illegible]

"[illegible]! [illegible] కాదు. అయినా [illegible]"

"ఆ! ఆ! [illegible]?"

ప్రచండ సింహగర్జనంవంటి ఆ హుంకారంతో మిత్రశర్మ కింక [illegible] లేదు! నోటెంట [illegible] ట్టసిల్లింది! అతి కష్టంమీద "చిత్తం! చిత్తం! అలాగే! ఇదిగో, ఈ క్షణంలోనే తమ ఆజ్ఞ నిర్వర్తిస్తున్నాను!" అని విన్నవించి మారుమాట్లాడకుండా అక్కడినుంచి నిష్క్రమించాడు.

2

అంతలోనే లలితాదిత్య చక్రవర్తి [illegible] నిండిన పరిచారక చేతుల్లోని పానపాత్ర అందుకొని ఒక్కొక్క గుక్కలో అది తాగివేస్తూ, దూరదూరంగా కనిపిస్తున్న ప్రవరపురంనుండి పెను మంట లెప్పుడు లెగుస్తాయా? అని రెప్పపాటైనా వేయని నిర్నిమేషదృష్టితో నిరీక్షించాడు. ఒక్కొక్క లిప్త ఒక్కొక్క యుగంలా స్ఫురించింది. చక్రవర్తి భయంకర వైఖరి పసికట్టిన పరిచారికా పరిచారకు లందరు ఎప్పు డేవిధమయిన ఉపద్రవం తమమీద విరుచుకు పడగలదో అని ప్రాణా లరచేతులలో పెట్టుకుని గజగజ వణికిపోయారు. అలాగ ఒక [illegible] గడిచింది.

క్రమక్రమంగా 'ప్రవరపురం కాలిపోతున్న భయంకరశిఖ లెప్పుడు కంటపడతాయా!' అని చక్రవర్తి పట్టరాని ఆతురతతో అనుక్షణము కుతకుత లాడిపోయాడు. మరికొంతసేపటికే అతని కెదురుగా ప్రవరపురం ప్రాంతంలో పెద్ద ధూమరేఖలతోబాటు భయంకరాగ్నిజ్వాల [illegible] పైకి లేచింది. చిటపటా ధ్వనులతోపాటు పెనుమంట లెన్నెన్నో నాలుకలుచాచి విజృంభించాయి. మరికొంతసేపటి కవి కారుచీకటితో బాటు తారకలనే ఎమిలి మింగివేస్తున్నట్టు నింగిలో అంతట విజృంభించాయి!

ఆ భీకరదృశ్యంపైపు చూడీచూడగానే చక్రవర్తి పట్టరాని ఉల్లాసావేశంతో ఉప్పొంగి, పెద్ద పెద్ద కేకలతో, వెర్రిమొర్రి నవ్వులతో వికటనృత్యం ప్రారంభించాడు. ఆ విధంగా భరించలేని ఉత్సాహంతో నృత్యం చేసిచేసి లలితాదిత్యుడు వివశుడై కుప్పగా నేలమీద కూలిపోయాడు. పరిచారికా పరిచారకు లుత్తరక్షణంలోనే అతనిని లేవనెత్తి శయ్యాగారంలో హంసతూలికా తల్పంపై పరుండబెట్టారు. మైకం పోగొట్టే ప్రక్రియలతోబాటు శైత్యోపచారాలు ప్రారంభించారు. ఆపైన అతని మత్తు క్రమక్రమంగా తొలగిపోవడం మొదలు పెట్టింది.

అప్పటికే కిందుమీదౌతూ రెండుజాముల రాత్రి గడిచింది. చక్రవర్తి కెదురుగా తెరిచిన గవాక్షంనుండి [illegible] పెనుమంటలింకా [illegible] ఉన్నాయి.

[illegible] క్రమక్రమంగా శాంతించాయి. [illegible] మైకం పూర్తిగా తొలగిపోయింది. అయినా [illegible] కళ్ళెదుట [illegible] ప్రత్యక్షంగా [illegible]. [illegible] క్రమక్రమంగా [illegible].

'అయ్యయ్యో! [illegible] మద్యపాన ప్రమత్తతతో ఎంతటి ఘోర పాతకానికి ఒడిగట్టుకున్నాను!' అని [illegible] ప్రవరపురం [illegible]. [illegible] లేచి పాదాల [illegible] రెండు [illegible]. అయినా దహనజ్వాలలతో [illegible] ప్రవరనగర పౌరుల [illegible] కట్టెదుట [illegible] సాక్షాత్కరించాయి! ఆ ఘోరదృశ్యం చూడలేక కళ్ళు రెండు మూసివేసుకున్నాడు. అయినా మనస్సులో తిరిగి [illegible] బీభత్సదృశ్యం [illegible] చేస్తున్నట్టు [illegible] గట్టించింది. తన దారుణ పాపానికి కించిత్తు నిష్కృతి లేదనుకున్నాడు. పోనీ, ఇప్పుడయినా చావగా మిగిలినవారినందరిని సంరక్షిస్తే బాగుండునని ఆలోచించాడు. కాని ఏమి లాభం? అప్పటికే అంతా పరిసమాప్తమయిపోయింది! ఇంక ఆ ప్రాంతంనుంచి సన్నని పొగకూడా బయలుదేరడంలేదు!

అప్పటికప్పుడే రాత్రి మూడవ జాముకూడా గడిచిపోయింది. ఇంక చెయ్యవలసిన దేమి మిగిలింది? తెల్లవారుతూనే మిత్రశర్మ నొకసారి పిలిపించి, ఆపైన చెయ్యవలసిన దేమయినా ఉంటే చేయించవచ్చునని నిర్ణయించుకున్నాడు.

రవంతసేపు నిద్రపోవాలని కళ్ళు మూసుకున్నాడు. కాని ఎంతగా ప్రయత్నించినా కంటికి కొక్క కునుకయినా పట్టలేదు! ప్రవరపురంలో [illegible] తిరిగి అతని సమక్షంలో వికటాట్టహాసంతో [illegible] ప్రారంభించాయి. మరికొంతసేపటికి [illegible] మగత నిద్ర పట్టింది.

3

మరునాడు ఉదయమే లలితాదిత్యు డెదురుచూడని ఒక విచిత్ర సంఘటన జరిగింది. ప్రధాన మంత్రి నొకమారు పిలిపించవలెనని అతడనుకుంటూండగానే మిత్రశర్మ సందర్శనంకోసం వేచియున్నారని ద్వారపాలకుడు లోపలికి వచ్చి నివేదించాడు.

'అంత తొందరగా ప్రధానామాత్యుని రాకకు కారణ

మేమయిఉంటుందా?" అని మథనపడుతూనే శీఘ్రమే ప్రవేశపెట్టవలసిందన్నట్టు శిరస్సాకించుక వంకించాడు చక్రవర్తి. మిత్రశర్మ లోపలికి వస్తూనే చేతులు కట్టుకుని అత్యవసర వ్యవహారమేదో విన్నవించవలసి ఉన్నదన్నట్టు ముఖకవళికతో సూచించాడు. లలితాదిత్య చక్రవర్తి ఉసూరుమని నిట్టూర్చి బొమముడి విడిచి ప్రశ్నించాడు.

"ఎందు కలాగ విపరీతంగా బాధపడుతున్నారు! ఇంతకీ దీని కంతటికి పూర్తి బాధ్యత నాదేకదా? మధ్యన మీ కెందు కీ అనవసర వ్యథ? అంతా పరిసమాప్తమయిపోయినట్టే గదా!"

మిత్రశర్మ శిరస్సు బాగా వంచుకుని విన్నవించాడు:

"ఆఁ నేటితో అంతా పరిసమాప్తమయిపోయి నట్టే! అయితే నా దొక చిన్న విజ్ఞప్తి . . . చిరకాలం నుంచి మీ కనుసన్నలలో మెసులుకుంటూనే మీ ఆజ్ఞలన్నీ అక్షరాల అనుసరించాను. . . కాని ఇక ఆతీరుతో ఆచరించలేనేమో అని ఆందోళనపడుతున్నాను . . . కనక నా కీ ప్రధానామాత్య పదవినుండి విముక్తి కలిగించవలసిందని వేడుకుంటున్నాను."

చక్రవర్తి కా ప్రత్యుత్తరంలో గల అంతరార్థం తిన్నగా బోధపడలేదు! చెలరేగుతున్న ఆందోళనతో ప్రశ్నించాడు.

"ఏం? ఎందుచేత?"

"ఇన్నాళ్లనించి నే నెప్పుడు మీ ఆజ్ఞ ధిక్కరించ లేదు! నిన్న రాత్రే మొట్టమొదటగా అటువంటి ధిక్కారణం జరిగింది."

"అంటే?"

తన కా ప్రత్యుత్తరం తిన్నగా బోధపడక కొంచెం గట్టిగానే గొంతెత్తి ప్రశ్నించాడు లలితాదిత్యుడు. అయినా మిత్రశర్మ తొణకలేదు, బెణకలేదు.

"తా మాజ్ఞాపించినట్టు నిన్న రాత్రి నేను ప్రవరపురానికి నిప్పు పెట్టించలేదు!"

"నిజంగానేనా?"

ఉప్పొంగుతున్న ఉత్కంఠతో ప్రశ్నించాడు చక్రవర్తి.

"నిజమే. తమ సమక్షంలో అసత్యం చెబుతానా? నే నన్నది అక్షరాల యథార్థమే!"

మరికొన్ని క్షణాలలోనే చక్రవర్తి ముఖకవళిక తీవ్రాతితీవ్రంగా మారిపోయింది.

"ఎందుచేత?"

"నా కది కేవలం దురన్యాయమని, మహాఘోర కృత్యమని అనిపించింది."

"అయితే ఆ పొగమంటలు ఎలాగ బయలుదేరాయి!"

"ప్రవరపురం సమీపంలో పెద్దపెద్ద గడ్డి మేటులు, వేలకొలది పెదురుగడలు పోగులుపెట్టించి వాటికి నిప్పంటించేటట్టు చేశాను."

చక్రవర్తి నాలుగయిదు నిమిషాలవరకు బదులు చెప్పలేదు. అంతలోనే అతని ముఖం తేపురించింది.

"ఎందు కలాగ చేశారు? నా ఆజ్ఞ ధిక్కరిస్తే శిరచ్ఛేదమే శిక్ష అని మీ రెరుగుదురు కదా!"

"నే నా సంగతి మరచిపోలేదు. అన్నింటికి సిద్ధపడాలని నిశ్చయించుకున్న పిమ్మటే మీ ఆజ్ఞ ధిక్కరించాను. . . కనకనే ఈ అమాత్యపదవినుండి శీఘ్రమే విమోచనం ప్రసాదించవలసిందని వేడుకుంటున్నాను."

చక్రవర్తి ఆ ప్రతిసమాధానంతో భరించలేని ఆక్రోశంతో గజగజ వణికిపోయాడు.

"ఈ వంకతో మరణశిక్షనించి తప్పించుకుని బయటపడాలని ఆలోచిస్తున్నారా? అది ఎన్నటికి జరగనేరదు! మరణశిక్ష అనుభవించిన పిమ్మటే మీ కీ అమాత్యపదవినుండి విముక్తి! తెలిసిందా?"

"తెలిసి, అలాగే! దానికేమి! నే నన్నిటికి సిద్ధపడే తమ సన్నిధికి వచ్చానని విన్నవించుకున్నాను గదా!"

అచంచల ధైర్యంతో నిక్కడి చెక్కుచెదరకుండా నిలుచున్న మిత్రశర్మ ధోరణి గమనించి చక్రవర్తి తన కన్నులనే నమ్మలేకపోయాడు! తటాలున లేచి నిలిచి, మిత్రశర్మ చేతులు రెండు పట్టుకుని తన మహదానందం వ్యక్తీకరించాడు.

"అమాత్యమణీ! మీరు చేసిన ఆజ్ఞాధిక్కారణం వల్ల నే నెన్నటికి మరచిపోలేని మేలు చేసినవారయినారు! ఇందువల్ల నన్ను వేలకొలది అమాయక పౌరుల దారుణ హత్యనుండి సంరక్షించారు! కనక నే నెన్నటికి మీ ఋణం తీర్చుకోలేను! ఇటువంటి మహనీయులు మీకు మరణశిక్ష విధించగలనా? నిజానికి విపరీత మద్యపానంతో మైమరచి, కన్నుమిన్ను కానక ప్రవర్తించిన నేనే అటువంటి శిక్ష కర్హుణ్ణి. . . మీ మనోధైర్యం పరీక్షించడానికే నే నలాగ కటువుగా మరణశిక్ష విధించగలనని హెచ్చరించాను. అంతే! మీ ఎడల గౌరవమేగాని నా కింకొక దృష్టి లేదు. మీరిది వేరొక విధంగా భావించ నవసరంలేదు."

> సత్యం
>
> మనిషి సమీపించగానే ఎగిరి పోయే పక్షివంటిది — సత్యం.
>
> —జేన్ బ్రౌన్

అయినా మిత్రశర్మ ముఖంలో ప్రసన్నత వికసించలేదు. రవంతసే పాలోచించి దోసిలి కట్టుకుని వేడుకున్నాడు.

"నా ఆజ్ఞాధిక్కారణ మన్నించి సన్నివిధంగా దారుణ మరణశిక్షనుండి తప్పించినందుకు మీకిదే నా కృతజ్ఞత. కాని, ఒక్క మనవి. ఇక నే నీ ప్రధానామాత్యపదవి నిర్వహించలేను. కరుణించి నా కీ పెద్ద బరువు తప్పించండి! నా కింతకన్న కోరుకోవలసినదేమిలేదు."

మరికొంతసేపటివరకు లలితాదిత్యుని నోట మాట పెగలలేదు.

"ఇదేమిటి, ఇలాగంటున్నారు? ఎందుచేత మీ కీ పదవిమీద ఇంతటి విరక్తి కలిగింది?"

"విరక్తివల్లకాదు. ఇది ఇంక నావల్ల అయ్యే పని కాదు."

ఖచ్చితంగా తన నిర్ణయం వెల్లడించాడు మిత్రశర్మ.

"ఎందుచేత?"

మరింత ఆశ్చర్యపడి అడిగాడు చక్రవర్తి.

"ఇక ముమ్ముందుకూడా ఎప్పుడయినా మీ రిటువంటి ఉత్తరువులే ఇయ్యవచ్చును. అప్పైన మీ ఆజ్ఞ ధిక్కరించడం నా కెంతో కష్టంగా పరిణమించవచ్చును . . . అదిగాక మీ ఆజ్ఞాధిక్కారానికి శిరచ్ఛేదమే కదా తగిన శిక్ష!"

సార్వభౌముడు దానితో బాగా కంగారుపడ్డాడు.

"నే నది మద్యపానంతో మత్తెక్కిన స్థితిలో ఇచ్చిన ఉత్తరువు! ఇటువంటి పరిస్థితిలో నా ఆజ్ఞలేవి ఇక మీరు పాటించనక్కరలేదు! సరికదా!"

అయినా మిత్రశర్మ దాని కంగీకరించలేదు. తిరిగి రవంతసే పాలోచించి ప్రసన్న ముఖభంగిమతో తన అభ్యంతరం వెలువరించాడు.

"ఇక ఇప్పు డీ మాట చెప్పక తప్పకపోయినందుకు నన్ను మన్నించ ప్రార్థన . . . తా మొక్కొక్కప్పుడు మితిమీరిన మైకంలో ఉన్నట్టే ఉత్తరువు లిస్తారు. అయితే ఆ మైకం మద్యపానంవల్ల కలిగినదో లేదో నా కెలాగ తెలుస్తుంది? ఇది నా తలకుమించిన పని! కరుణించి నన్నిక అటువంటి ఇబ్బందిలో పెట్టవద్దని మనవి."

లలితాదిత్య చక్రవర్తి రవంతసేపు తల పట్టుకుని కూర్చున్నాడు. 'ఈ మద్యపానంవల్ల నామీద వేరెంతటి పెద్ద బెడద విరుచుకుపడింది!' అని అంతర్యంలో మిక్కిలి నొచ్చుకున్నాడు. మిత్రశర్మవంటి ధర్మశీలి, ధైర్యశాలి, దక్షుడు తన కెల్లవేళల తోడుపడనప్పుడు, కాశ్మీర సామ్రాజ్య సంరక్షణం తన ఒక్కనివల్ల అయ్యేపని కాదని బాగా ఆందోళనపడ్డాడు. తిరిగి అలతి నగవుతో బ్రతిమాలుకున్నాడు.

"ఒకవేళ నే నన్యాయంగా ఎప్పుడయినా, ఏదయినా ఆజ్ఞ ఇస్తే మీరది తప్పక ధిక్కరించవచ్చును. ఇక ఇంతకన్న నేనేమి చెప్పగలను! నా ప్రార్థన కాదనక మన్నించండి!"

అయినా మిత్రశర్మ తిరిగి బ్రతిమాలుకున్నాడు.

"చక్రవర్తీ, మీ అధికారం హస్తగతం చేసుకోవాలని నే నీవిధంగా విన్నవించడంలేదు . . . నామీది నమ్మకకు, ఆదరాభిమానాలకు ఇదే నా కృతజ్ఞత. అయితే నేనింక వారణాసికి పోయి శివతార్చనతోనే నా జీవిత శేషం వెళ్లబుచ్చుకోవాలని ఆత్రపడుతున్నాను. దయ ఉంచి నా కింక రవంత విశ్రాంతి ప్రసాదించండి."

కాశ్మీరాధిపతి పెదవులపై చిరునగవు చెంగలించింది.

"మీరన్నివిధాల సర్వసమర్థులు! ధర్మతత్పరులు! ఇటువంటివారు అమాత్యధర్మానికి తిలోదకాలిచ్చి, వారణాసికి పోయి ముక్కు మూసుకుని కూర్చుంటామంటే నే నంగీకరించగలననుకుంటున్నారా? ఈ స్వధర్మ పరిత్యాగానికి నే నెన్నటికి అనుమతించను. అదీగాక, ప్రధానామాత్యులుగా ఉన్నప్పుడే మీరు నా ఆజ్ఞ ధిక్కరించవచ్చును! లేకపోతే మా ఆజ్ఞాధిక్కార ఫలితం అక్షరాల అనుభవించితీరవలసిందే! తెలిసిందా? జాగ్రత్త!"

మిత్రశర్మ ఆ ప్రసంగంలో గల ఆదరాభిమాన గౌరవాలతోబాటు, చలోక్తి చక్కగా ఆకళించుకున్నాడు. తా నిక ప్రధానామాత్యపదవి యథాప్రకారంగా నిర్వహించనున్నట్టు చల్లని చిరునవ్వుతో వ్యంగ్యంగా సూచిస్తూ "ఈ విశాల కాశ్మీర సామ్రాజ్యంలో మీ ఆజ్ఞ ధిక్కరించడాని కెవ్వరికి గుండెలున్నాయి, మహాప్రభూ! నేను తమ ఆనతి శిరసావహిస్తున్నాను" అని తన అంగీకారం జయజయాభినందనతో వెల్లడించి వీడ్కొన్నాడు. ★